

Ett handlingsprogram för svenskt
internationellt samarbete för hållbar
utveckling i hav och kustområden

Marina initiativet

Mer om Sidas marina initiativ

På webbplatsen **www.sida.se** finns nyheter om det marina initiativet och de olika projekten, information om och länkar till Sidas globala och regionala samarbetspartners inom initiativet, information om Sidas marina samrådsgrupp samt kontaktinformation för Marina programgruppen på Sidas avdelning för naturresurser och miljö.

Samrådsgruppen fungerar som forum för diskussion och rådgivning av övergripande och strategisk karaktär om inriktningen av insatserna inom ramen för Sidas marina initiativ, särskilt i förhållande till den internationella och regionala utvecklingen av fiske-, kust- och havsmiljöanknutna frågor och samarbeten. Gruppen bidrar också vid Sidas remissbehandling av förslag till svenska ställningstaganden inför behandlingen av kust- och havsanknutna frågor inom EU och FN. I gruppen ingår initiativets svenska partners – Fiskeriverket, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Världsnaturfonden WWF Sverige samt Fiskerisekretariatet (genom vilket Naturskyddsföreningen, Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund samt WWF, med statligt ekonomiskt stöd, medverkar till att försöka påverka fiskeripolitiken inom EU och internationellt).

Programgruppen har ansvar för rådgivning inom olika områden med anknytning till fiske, kust och hav, liksom för att medverka i arbetet inom olika internationella organisationer och organ. Programgruppen bereder och driver merparten av Sidas projekt och program på det marina området och är sekretariat för det marina initiativet.

Utgiven av Sida 2004

Avdelningen för naturresurser och miljö

Text: Ardea Miljö

Formgivning: Hans Melcherson, Tryckfaktorn AB

Omslagsfoto övre raden: Greatshots/K. Hagman (korallrev) och Kristina Wiklund, Umeå Marina Forskningscentrum (vattenhämtare). Omslagsfoto nedre raden: Wolcott Henry/Marine Photobank (fraktfartyg respektive indonesisk kustfiskare).

Övrigt foto: Greatshots/Superstock: s. 3, 9 och 12 (vinjettbilden) och s. 6 (fiskstim). Greatshots/K. Hagman: s. 4 (korallrev), Greatshots/Minden s. 5 och 14. Stefan Rosengren/Naturbild: s. 4 (mangrove), s. 10 och s. 13. Olof Lindén, WMU: s. 6 (urbanisering), s. 7 (erosion) och s. 8 (förstörd mangrove). Bo Hallquist/Norrlandia: s. 7 (avloppsror). Wolcott Henry/Marine Photobank: s. 7 (hamnuthyggnad), s. 8 (förstört korallrev), s. 11 och s. 15.

Tryck: Edita, 2004.

Artikelnummer: SIDA4180sv

ISBN: 91-586-2131-8

Denna publikation kan laddas hem/beställas från www.sida.se/publikationer

Största gemensamma globala nyttigheten

Trots omfattande satsningar under många år på utvecklingssamarbete kvarstår svåra miljö- och naturresursproblem i haven och kustområdena i flertalet utvecklingsländer. I många områden har situationen försämrats ytterligare och problemen förvärrats under senare år.

Syftet med Sidas marina initiativ är att främja en långsiktig ekologiskt och ekonomiskt hållbar utveckling av hav och kustområden i världen.

Havet präglar vår jord

Jorden täcks nästan helt av hav. Stilla havet, Atlanten och Indiska oceanen med bihav, samt Norra Ishavet och Södra Ishavet (Antarktiska Oceanen), täcker tillsammans ca 72 procent av jordens yta. Nästan 60 procent av jordens yta består av djupt liggande havsbottnar som aldrig nås av solens ljus.

Jorden, den blå planeten, är blåare i söder än i norr. Det finns proportionerligt mer hav (ca 81 procent hav) och mindre landmassa på det södra halvklotet än på det norra halvklotet (61 procent hav). Mer än 96 procent av allt vatten på hela jorden är havsvatten och av de 2,5 procent vatten som är sötvatten är mindre än hälften tillgängligt för människan att använda. Haven präglar förvisso vår vattenplanet.

Grunda rika kusthav, smal kustremsa

Runt kontinenterna ligger kontinentalsockeln, övergången mellan torra land och stora djuphavsområden. På sockeln ligger de mycket viktiga och i allmänhet grunda kustområden. Världshavet har ett medeldjup på nästan 4 000 meter och ett största djup på över 11 000 meter, men kustområden (sockelhavet) är sällan djupare än ca 200 meter och i många fall betydligt grundare än så. Efter som kontinentalsockeln varierar mycket i bredd utanför olika landmassor är också utbredningen av de grunda kustområden mycket varierande. Utanför Sibiriens norra kust går sockeln ca 1 200 km ut från land, medan den utanför Latinamerikas västkust bara är någon kilometer bred.

De grunda kustområden utgör mindre än en tiondel av hela världshavets totala vattenyta. Det är bara en femtedel av hela jordens yta som räknas till det vi kallar kustområden, landremsan där människor bor och de grunda kustområden utanför. Denna smala zon mellan land och djuphav är emellertid av fundamental betydelse för livet på jorden och för en mycket stor andel av jordens befolkning.

Livet uppstod i havet och havet är fortfarande avgörande för livet på jorden. Det finns till antalet många fler arter av växter, djur och andra organismer i landmiljöer än i havet – man uppskattar att haven är hem för ungefär 15 procent av jordens kända arter – men det går inte att bara räkna så. Miljöer

och arter är inte utbytbara. De resurser och tjänster som havets arter ger människan kan inte ersättas av resurser och tjänster som man kan utvinna ur livsformer i en regnskog eller en inlandsvåtmark. Om den biologiska rikedom i kustområdenas produktiva miljöer försvinner finns det ingenting att ersätta den med.

Det mesta av havets liv under vattenytan finns i den smala, grunda kustvattenzonen. Den solbelysta kustzonen brukar ibland kallas för "havets regnskog". Tillväxt av alger och andra organismer, som är det första och därmed livsviktiga steget i näringskedjan i havet, sker i den del av de grunda kustvatten där solljuset kan tränga ner.

Korallrev, mangroveskogar, sjögräsängar, hårdbottnar, tångskogar, flodmynningsområden och uppvällningsområden är exempel på de produktiva och livsviktiga ekosystem man finner i den smala kustzonen. Sådana miljöer är fortplantningsområden, barnkammare, skafferier och skyddsrum för de flesta fiskarter och för en oändlig mängd andra havslevande organismer, som i sin tur är basen för hela ekosystem. Korallrev, sjögräsängar och mangroveskogar ger dessutom ett naturligt skydd mot naturkatastrofer.

Korallrev och mangroveskogar tillhör de livsviktiga, högproduktiva ekosystem man finner i den smala kustzonen i tropikerna. De ger dessutom skydd genom att mildra effekterna av naturkatastrofer.

Största producenten av globala nyttigheter

Kustområdena och deras speciella miljöer är således viktiga för bevarandet av den biologiska mångfalden i världen – vilket i sin tur är en grundläggande förutsättning för ett hållbart nyttjande av de förnyelsebara resurserna i kust- och havsområden. Eftersom ekosystemen där tillhör de mest produktiva i världen ger de en betydande del av jordens befolkning mat och försörjning. Det kustnära fisket står för nästan 75 procent av fiskfångsterna i världens hav. Totalt sett ger de grunda sockelhaven drygt 90 procent av världens fångster av fisk och skaldjur. Mangroveskogarna ger bl.a. medicinalväxter, bränsle och föda. Fisk, räkor, krabbor, sniglar, grodor och snäckor som lever kring mangrove-trädens rötter utgör en viktig protein- och inkomstkälla för fattiga människor. Det är bara ett av många exempel på att utan livet i produktiva kustmiljöer rycks grunden undan för människors liv i kustzonen.

Det rika livet under havsytan längs kusterna – tångskogar, sjögräsängar och ett myller av livsformer. Av drygt 13 000 kända havslevande fiskarter finns 80 procent i kustområdena. Mindre än två procent av havsbottenarna är hårda (grus, block, klippor, stenar). De finns nära kusterna och står för den ojämförligt största artrikedomen i havet – ca 80 procent av havets bottenlevande arterna föds, växer upp och lever där.

I ett helhetsperspektiv är världshavet – alla havsområden tillsammans – den största globala nyttigheten vi har på jorden, alltså vår största gemensamma producent av nyttigheter. Haven ger oss transportvägar (sjöfart), mat (främst fisk, skaldjur och alger), industri- och energiråvaror (mineraler, olja, gas, alger) och läkemedel (växter och djur som innehåller medicinskt verk-samma substanser). För att kunna bekämpa fattigdomen i många utvecklings-länder måste havet förvaltas på ett klokt sätt.

Befolkningskoncentration längs kusterna

De rika kustområdena attraherar inte bara havets innevånare, utan också en majoritet av jordens människor. Två tredjedelar av jordens befolkning lever i dag i kustområdena. Hälften av jordens befolkning bor inom ett avstånd av högst 200 km från kusten. År 2025 beräknas 75 procent av jordens befolkning, uppskattningsvis 6,4 miljarder människor, bo i kusttrakterna.

Den genomsnittliga befolkningstätheten i kustområdena är redan nu 80 personer per km², vilket är dubbelt så högt som det globala genomsnittet. Den snabba urbaniseringen i utvecklingsländerna i syd sker i stor utsträckning i kustregionerna – mer än 70 procent av världens megastäder (med en befolkning större än 10 miljoner invånare) ligger i kustområden.

... och försämrade livsvillkor i kustzonen

I dag förstörs många av de produktiva kustekosystemen i mycket snabb takt i många delar av världen. Till följd av mänskliga verksamheter har redan mer än hälften av dessa ekosystem försämrats eller fördärvats. Förstörelsen av livs-miljöer och vattenkvalitet, tillsammans med alltför hårt utnyttjande av resur- serna, slår hårt mot både ekosystem och människors överlevnad.

Den stora invandringen till städerna, med åtföljande krav på tillförsel av livsmedel och andra produkter för konsumtion, leder till ökad förorening. Många storstäder saknar t.ex. system för avloppsrening. Förutom att leda till förorening av kustvattnen och därmed skador på ekosystemens produktivitet, är utsläppen av orenat avloppsvatten ett allvarligt hot mot de fattigas hälsa. Människor tvingas leva i slumområden och kåkstäder utan tillgång till rent

Hoten är många mot haven och de viktiga, känsliga kustområdena. Livsmiljöer förändras eller förstörs och den biologiska mångfalden minskar. Kustområden omvandlas genom byggnation och konstruktioner, konkurrensen om mark och resurser är hård, som här i Port Harcourt i Nigeria (flygbilden på sid. 6) och i en hamn på Jamaica (nedan). Produktiva livsmiljöer skövlas och försvinner. Markskövling gör att kustvatten slammar igen (här vid mynningen av Rufijifloden i Tanzania). Föroreningar ökar genom utsläpp av orenat, hälsofarligt, avloppsvatten och miljöfarliga ämnen. Läckage av näringsämnen från jordbruksmark orsakar övergödning med algbloomningar och syrebrist. Sjögräsängar förstörs av sjöfart och trålfiske. Klimatförändringar och nedbrytning av ozonskiktet leder till förändringar i naturliga processer i havet.

vatten och acceptabla sanitära förhållanden. FN beräknar att 250 miljoner fall av mag-tarmsjukdomar och sjukdomar i andningsvägarna orsakas av att människor kommer i kontakt med förorenade kustvatten.

Fattiga människors försörjningsmöjligheter hotas och kränks genom att förstörelsen av deras livsmiljö gör dem mer sårbara. I utvecklingsländer är fisk och andra vattenlevande djur och växter ofta den viktigaste protein- och vitaminkällan för de fattiga och av avgörande betydelse för barnens fysiska och mentala utveckling. Satsningar på hållbar utveckling av hav och kustområden är därför ett sätt att värna om de mänskliga rättigheterna även för de mest utsatta.

Mycket görs, men inte tillräckligt

Dessvärre är emellertid kunskaperna om de viktiga resurserna i kustzonen mycket bristfälliga, speciellt vad gäller kustnära resurser. Fungerande nationella regelverk saknas ofta eller följs inte. Det råder ofta stor konkurrens mellan olika kategorier av fiskare, där den fattige kustfiskarens fångster och försörjning hotas av storskaligt, internationellt industrifiske.

Agenda 21, det globala handlingsprogram som världens länder antog 1992 vid FN-konferensen om miljö och utveckling (UNCED, Rio de Janeiro) innehåller långtgående och omfattande krav och rekommendationer för att komma till rätta med den pågående miljöförstörelsen i världens havs- och kustområden (kapitel 17). Det handlar om normer och ramar för ett rationellt och långsiktigt hållbart nyttjande och skydd av havens och kustzonernas resurser, liksom om principer om livsmedelssäkerhet, säkerhet för liv och miljö till havs och i kustzoner samt om säkerhet för investeringar.

Dessa uppmaningar till handling förnyades och förstärktes tio år senare i den Genomförandeplan som antogs 2002 vid FN:s Världstoppmöte om hållbar utveckling (WSSD, i Johannesburg). Förslagen och åtgärderna i Agenda 21 behöver genomföras skyndsamt och i planen betonas behovet av integrerad förvaltning och hållbar utveckling av havsområden och kustzoner, liksom behovet av en förstärkning av det internationella och regionala samarbetet.

I Genomförandeplanen framhåller världens länder vikten av att samtliga biståndsgivare ger ökade resurser till åtgärder för att komma till rätta med den fortgående miljöförstörelsen i havs- och kustområden. Man slår också fast att det för att uppnå ett hållbart fiske krävs insatser ”för att upprätthålla eller återställa fiskebestånden till nivåer som möjliggör maximal hållbar avkastning, med målet att uppnå detta mål för utfiskade bestånd snarast möjligt och där

Levande resurser överutnyttjas genom hårt och destruktivt fiske och odlingsmetoder som skadar miljön. Mangroveskogar huggs ned för att ge plats bland annat åt storskaliga råkodlingar. Här har förstörd mangrove i Mombasa, vid Makopa Creek, täckts av en tiotals hektar stor soptipp. Korallrev drabbas av utsläpp vilket leder till övergödning och andra skador, liksom av klimätförändringar, mekaniska skador och förgiftning (dynamitfiske, kalkutvinning för byggnadsändamål) samt av ovarsam turism. Detta sprängda rev ligger utanför den indonesiska kusten.

så är möjligt senast år 2015". Planen innehåller uppmaningar att avskaffa destruktiva fiskemetoder och att senast år 2012 fastställa marina skyddsområden "på grundval av vetenskaplig information, däribland representativa nätverk, fiskestopp under vissa perioder eller inom vissa områden för att skydda uppväxtområden och uppväxtperioder, lämplig användning av kustmark samt planering av avrinningsområden och integrering av förvaltningen av havs- och kustområden i viktiga sektorer".

År 2000 antog FN:s generalförsamling Millenniedeklarationen med åtta millennieutvecklingsmål – milstolpar som skall nås till år 2015 – som i sin tur består av 18 delmål. Det sjunde millennieutvecklingsmålet, om att trygga en hållbar miljö, omfattar delmålet att "integrera principerna om hållbar utveckling i den nationella politiken och i de nationella programmen och vända trenden med förlorade naturresurser".

För att kunna vända trenden av hårt utnyttjande och gradvis förstörelse av havets resurser och miljöer behövs emellertid en bättre överensstämmelse mellan politiska deklarationer och faktiska utvecklingsinsatser. Som ett svenskt svar på detta har Sida utarbetat sitt marina initiativ för att med svenskt utvecklingssamarbete i Afrika, Asien och Latinamerika/Karibien främja en långsiktigt ekologiskt och ekonomiskt hållbar utveckling av hav och kustområden.

För hållbara hav och kustområden

Under de senaste 20–25 åren har frågor om hav och kust i utvecklingsländer varit ett underförsörjt och lågprioriterat område i det svenska internationella utvecklingssamarbetet. Trots att Sverige under många år haft utvecklingssamarbete med en rad länder i olika delar av världen och lämnat stöd till internationella och regionala organisationer för deras arbete med havs- och kustanknutna frågor och problem, har insatserna inte byggt på någon genomtänkt och sammanhållen vision eller strategi.

På uppdrag av den svenska regeringen har Sida därför nu utarbetat ett marint initiativ – ett handlingsprogram för hållbar utveckling, med marin miljö och kustzonsutveckling som prioriterade insatsområden.

Arbetet med att utforma initiativet har skett i dialog med bl.a. Utrikes-, Jordbruks- och Miljödepartementen samt Fiskeriverket och Naturvårdsverket. En viktig målsättning har varit att åstadkomma en bättre samstämmighet mellan vad som sägs politiskt i olika sammanhang och den faktiska omfattningen och inriktningen av de svenska insatserna. I initiativet ingår en programplan och olika projekt. Genom initiativet kommer också svenska kunskaper om havs- och kustanknutna utvecklingsfrågor att byggas upp ytterligare. Sverige får en ännu bredare internationell erfarenhet och kompetens om marin miljö, kustplanering, förvaltning och utveckling.

Sidas marina initiativ ligger i linje med den svenska politiken för global utveckling, som säger att Sverige skall bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Den svenska politiken skall präglas av de fattigas perspektiv på utveckling, att fattiga människors behov, intressen och förutsättningar skall vara en utgångspunkt i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling. Sverige bör bidra till att FN:s Millenniedeclaration och millennieutvecklingsmål uppfylls. Vidare framhålls att svenska insatser skall ske inom ramen för ekosystemens produktionsförmåga. Man skall värna om de icke förnyelsebara naturresurserna, eftersom ett hållbart nyttjande av miljö och naturresurser är en av förutsättningarna för en långsiktigt framgångsrik global utveckling. Eftersom fattigdom uppstår och vidmakthålls bl.a. när miljöförstöring undergräver människors försörjningsmöjligheter och hälsa, är det viktigt att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ påverkan på miljö, naturresurser och hälsa.

Samarbete kring globala gemensamma nyttigheter och respekt för mänskliga rättigheter är två av grundpelarna i Sveriges politik för global utveckling. Detta vävs samman i Sidas arbete för hållbar utveckling i hav och kustområden. I den internationella havsrätten finns regler för vad som är vårt gemensamma världshav med gemensamma nyttigheter och vad som är hav där enskilda kuststater har rätten att bestämma över resurserna. Men också enskilda

ASEAN:	Association of Southeast Asian Nations
CBD:	Convention on Biological Diversity
CECAF:	Committee for the Eastern Central Atlantic Fisheries
CEP:	Caribbean Environment Programme
COBSEA:	Coordinating Body on Seas of East Asia
FAO:	Food and Agricultural Organization
GEF:	Global Environment Facility
GIWA:	Global International Waters Assessment
GPA:	Global Programme of Action for the Protection of the Marine Environment from Land-based Activities
GWP:	Global Water Partnership
IOC:	Intergovernmental Oceanographic Commission
	IOC CARIBE: IOC Sub-Commission for the Caribbean
IMO:	International Maritime Organization.
	IMO-ROCRAM: Operative Cooperation Network Among South American Maritime Authorities
IPOA-IUU:	International Plan of Action to Prevent, Deter and Eliminate Illegal, Unreported and Unregulated Fishing
LC:	London Convention
MARPOL:	International Convention for the Prevention of Marine Pollution from Ships
MRC:	Mekong River Commission
NEP:	Northeast Pacific Regional Seas Programme
NEPAD:	New Partnership for Africa's Development
OSPESCA:	Central American Organization of the Fisheries and Aquaculture Sector
RAP:	(FAO) Regional Office for Asia and the Pacific
SEAFDEC:	South East Asian Fisheries Development Centre
SWIOFC:	Southwest Indian Ocean Fisheries Commission
UN:	United Nations
UNCED:	United Nations Conference on Environment and Development
UNCLOS:	United Nations Convention on the Law of the Sea
UNESCO:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UNEP:	United Nations Environment Programme
WECAFC:	Western Central Atlantic Fishery Commission
WMU:	World Maritime University
WSSD:	World Summit on Sustainable Development
WW2BW:	White Water to Blue Water Partnership

människor har rätt till de nyttigheter och möjligheter som hav och kustområden kan erbjuda. I en värld med fortsatt ökande befolkning, stora skillnader i levnadsstandard och en alltmera utsatt havs- och kustmiljö blir därför kopplingen mellan miljö- och resursfrågor och mänskliga rättigheter allt viktigare. Det uppfattas alltmer som ett brott mot de mänskliga rättigheterna att beröva människor möjligheten till en hållbar utveckling. Omfattande miljöproblem och förstörelse av naturresurserna i världens hav och kustområden är också en kränkning av fattiga människors rätt till liv, försörjning och säkerhet. Därför är det viktigt att stärka människors ekonomiska, sociala, politiska och medborgerliga rättigheter i utvecklingsländer. Då får människor faktiska möjligheter att förvalta, planera för och värna den miljö och de naturresurser de bygger sina liv på.

Långvarigt svenskt engagemang för havet

Sidas marina initiativ kan ses som en logisk fortsättning på Sveriges långvariga engagemang i internationellt miljövårdssamarbete om havet och kustzonerna.

Sverige spelade en aktiv roll vid FN:s första miljökonferens, i Stockholm 1972, när havsmiljön stod i centrum och ett 20-tal beslut och resolutioner handlade om skydd för miljön i världshavet och i regionala havsområden. Sverige var också en aktiv part i förhandlingarna om kapitel 17 om hav och kust i Agenda 21. Där skrev världens länder under på att oceaner, hav och kustområden utgör en integrerad helhet och att förvaltningen av dem måste grundas på strategier som utgår från försiktighetsprincipen, med ett föregripande synsätt och som integrerar politik och beslutsprocesser inom alla berörda sektorer, liksom att det internationella och regionala samarbetet behöver förstärkas.

Vidare har Sverige varit pådrivande vid utarbetandet av en rad globala och regionala avtal (inklusive Helsingforskonventionen för Östersjöns miljö och OSPAR-konventionen för Nordostatlantens miljö) och konventioner till skydd för hav och kustmiljöer och hållbart fiske. Likaså har Sverige under åren stött UNEP:s regionalhavsprogram, bl.a. för Karibien och östra Afrika, samt FAO:s program för Bengaliska bukten. Sverige har även haft bilateralt samarbete med bl.a. Tanzania, Thailand och Vietnam. Sverige är värdland för några globala och regionala program och nätverk för havs- och kustfrågor, däribland Internationella sjöfartsuniversitet (World Maritime University, WMU), FN-programmet Global International Waters Assessment (GIWA), nätverket Global Water Partnership (GWP), samt Östersjöinitiativet Baltic 21.

Utgångspunkter, principer och förhållningssätt

Utgångspunkterna för arbetet med Sidas marina initiativ har varit en utmaning, en målsättning och en vision.

- *Utmaningen* är att bevisa att det är möjligt att uppnå hållbar utveckling och minskad fattigdom om det finns livskraftiga hav och kustområden.
- *Målsättningen* är att bekämpa fattigdomen genom insatser för att uppnå ökad säkerhet i tillgången på livsmedel för människor som lever i världens kustområden, en livsmedelssäkerhet som bygger på att resurserna nyttjas på ett hållbart sätt i kombination med åtgärder för att bevara kustområdenas ekosystem.
- *Visionen* är att livskraftiga, välskötta och produktiva ekosystem i hav och kustområden bidrar till att skapa stabila och hållbara ekonomier och därmed bidrar till kuststaternas långsiktiga försörjning.

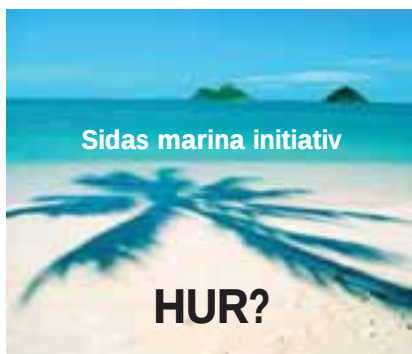
Initiativet bygger på några grundläggande principer och förhållningssätt:

- *Samordning mellan olika intressen:* Olika samhällssektorer måste samordna eller integrera sin förvaltning (skötsel, vård och nyttjande) av hav och kustområden på ett betydligt bättre sätt än vad som sker nu.
- *Samarbete över gränser och mellan nivåer:* Eftersom havs- och kustfrågorna till sin karaktär är gränsöverskridande, krävs en effektiv och väl fungerande samordning mellan det som görs globalt, regionalt, nationellt och lokalt.
- *Långsiktigt hållbart nyttjande:* Det är absolut nödvändigt att nyttjandet av naturresurserna i haven och i kustområdena sker på ett sätt som är hållbart, på både kort och lång sikt.
- *Färre konflikter, mer demokrati:* Det måste vidtas åtgärder i form av projekt och program som kan hjälpa till att förebygga konflikter, stärka demokratin och stärka de mänskliga rättigheterna, speciellt vad gäller förvaltning av delade resurser inom och mellan länder.
- *Ansvar hos dem som berörs mest:* Omsorg om miljön och naturresurserna skall gå hand i hand med respekten för mänskliga rättigheter. Naturresurser får ett bättre och effektivare skydd när de människor som nyttjar dem också får möjligheten till att bära ansvaret för dem. Ju mer man känner ansvar för och får ekonomiska möjligheter till utveckling och förvaltning av naturresurser och ekosystem, desto mer angelägen blir man att slå vakt om resurserna. Ansvar bör därför flyttas ner till den nivå där nyttjandet sker.

Kustnära fiske i Panama. Den som nyttjar resurser och får bära ansvaret för förvaltningen av dem blir mer angelägen att slå vakt om dessa resurser.

Regionalt samarbete nyckel till framgång

Sidas marina initiativ innehåller tre kompletterande komponenter:

- Stöd till ett begränsat antal strategiskt viktiga globala organisationer.
- Stöd till viktiga regionala miljö- och fiskeorganisationer i västra och östra Afrika, Sydostasien samt Latinamerika/Karibien.
- Stöd för att stärka institutioner och stöd till kompetens- och kapacitetsuppbyggnad.

För att uppnå syftet med den svenska satsningen innebär Sidas marina initiativ en långsiktig och ökad satsning på stöd till ett antal strategiskt viktiga globala organisationer. Hur vi nyttjar och skyddar världshavet är en global fråga, där arbetet i främst en rad FN-organisationer spelar en mycket viktig roll.

Det kanske tydligaste i Sidas marina initiativ är dock en kraftfull satsning på regionalt samarbete om havsmiljöfrågor, kustzonsfrågor och fiskefrågor. I ett första skede kommer sådana satsningar att ske i Latinamerika/Karibien, Sydostasien samt i västra och östra Afrika. Genom regionalt samarbete går det att anpassa globala överenskommelser till specifika regionala förhållanden, men det kanske allra viktigaste är att länderna i en region tillsammans definierar och enas om prioriteringar. Då kan länderna tillsammans skapa gemensamma handlingsprogram och samarbeta för att förebygga olika typer av konflikter. En viktig del av samarbetet är även att skapa regional beredskap för att så långt som möjligt mildra effekterna av naturkatastrofer och förebygga olyckor (t.ex. oljeutsläpp). Gemensam beredskap behövs också för återuppbyggnads- och restaureringsfasen efter en katastrof eller olycka.

Globala regler och standards

Världssamfundet genom FN-systemet är alltså en väsentlig del av arbetet att slå fast globalt tillämpbara regler och standards i det långsiktiga arbetet för hushållning med havets resurser och miljöer och utveckling av kustområdena. En rad viktiga konventioner, avtal och program har antagits under de senaste årtiondena:

- FN:s havsrättskonvention (UNCLOS), inklusive det till konventionen knutna Avtalet om skydd och förvaltning av gränsöverskridande och långvandrande fiskbestånd.
- FN:s globala handlingsprogram Agenda 21 och Genomförandeplanen från Världstoppmötet 2002 för hållbar utveckling.
- FN-konventionen om att förhindra förorening från fartyg (MARPOL).
- FN-konventionen om säkerhet för människoliv till sjöss (SOLAS).
- FN-konventionen om biologisk mångfald (CBD).
- Konventionen om bevarande av våtmarker (Ramsarkonventionen).

Lokal fiskmarknad på Zanzibar.

- Konventionen om att förhindra dumpning från fartyg (LC).
- Globala handlingsprogrammet till skydd av den marina miljön från landbaserade verksamheter (GPA).
- FN:s miljöprogram (UNEP).
- UNEP:s regionalhavsprogram.
- FAO:s uppförandekod för ansvarsfullt fiske samt, inom ramen för koden, den internationella handlingsplanen för att förhindra och eliminera oreglerat och orapporterat fiske (IPOA-IUU).

I det internationella arbetet betonar Sverige att man skall anlägga ett integrerat synsätt, med fattigdomsfrågorna i fokus och där alla aspekter beaktas. Försiktighetsprincipen och anpassning till ekosystemens funktion skall gälla även för utvecklingsarbetet genom FN-organen.

FN:s miljöprogram, FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO), FN:s internationella sjöfartsorganisation (IMO) och FN:s mellanstatliga oceanografiska kommission (UNESCO/IOC) är viktiga organ i arbetet med havs- och kustmiljö och förvaltning av naturresurser. Samtliga har dessutom regionala nätverk och program. Det är därför viktigt att fortsätta med svenskt stöd till FN-organen, som ett komplement till den breda regionala satsningen.

... och starkt stöd till regionalt samarbete

Det behövs ett bättre och djupare regionalt samarbete för att lösa många av de problem som betecknas som globala. De regionalhavsprogram och konventioner som har utarbetats under de senaste 30 åren behöver vidareutvecklas, både i nord och syd. Det behövs också bättre samordning och integrering mellan olika samarbetsstrukturer inom en och samma region, t.ex. genom ökat samarbete mellan regionala havsmiljö- och naturvårdsorganisationer och fiskeriororganisationer. Detta gäller såväl samarbete och erfarenhetsutbyte mellan organisationer och regioner i syd som mellan regioner och organisationer i nord och syd. En del samarbete förekommer redan, men det behövs mer.

Därför är den regionala dimensionen en stark del av det marina initiativet. Regionerna behöver stöd i sitt arbete att genomföra globala avtal och konven-

Globala partners

- FN:s miljöprogram (UNEP): Sidas stöd inriktas på att främja förnyelse, ökad effektivitet samt synlighet för regionalhavsprogrammen.
- FN:s internationella sjöfartsorganisation (IMO): Sidas stöd inriktas på att underlätta för utvecklingsländerna att delta i det internationella miljö- och säkerhetsarbetet inom sjöfartsområdet. Stöd ges också till Internationella sjöfartsuniversitetet.
- FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO): Sidas stöd inriktas på att bistå FAO i arbetet med att få utvecklingsländerna att delta i det globala fiskerisamarbetet, framför allt i genomförandet av FAO:s uppförandekod för ansvarsfullt fiske respektive Genomförandeplanen från WSSD.
- Mellanstattliga Oceanografiska Kommissionen (IOC): Sidas stöd inriktas på att skapa möjligheter för utvecklingsländerna att delta i de globala observations- och mätprogram som ligger till grund för utvärderingen av miljötillståndet i oceaner och kustområden.
- Internationella sjöfartsuniversitet (WMU): Sida ger fortlöpande stöd med inriktning på sjöfartsrelaterade utbildningar (på masters- respektive doktorsnivå).

Partners i Asien

- UNEP:s Regionalhavsprogram för Ostasien (COBSEA): Sidas stöd inriktas på att utveckla en användarvänlig databas med information om bl.a. miljö- och naturresurser, olika pågående projekt samt på hur reglerna i olika internationella konventioner inarbetats i ländernas lagstiftning och institutionella strukturer. Stöd ges också till kompetensutveckling och förstärkning av det regionala samarbetet.
- ASEAN:s utvecklingscentrum för fiske i Sydostasien (SEAFDEC): Sidas stöd inriktas på kompetensutveckling för genomförandet i regionen av FAO:s uppförandekod för ansvarsfullt fiske.
- FAO:s Regionalkontor för Asien och Stilla Havet (RAP): Sidas stöd inriktas på kapacitetsutveckling för insamling av information som är relevant för hållbar fiskeriförvaltning i Thailand, Kambodja, Vietnam samt Östtimor.
- Mekongkommissionen (MRC): Sidas insatser inriktas på att genomföra en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar förvaltning av gränsöverskridande vatten och naturresurser med anknytning till Mekongfloden.
- FAO Bay of Bengal Large Marine Ecosystem Programme: Sidas stöd inriktas på utformning av underlag för ansökan till Världsbanken/GEF om fullskalig finansiering av regionalt program för ekosystemförvaltning.

Partners i Afrika

- UNEP:s Regionalhavsprogram för Väst- och Centralafrika: Sidas stöd inriktas på att stärka programmets sekretariatsfunktion (inkl. den regionala Abidjankonventionen), samt samordning med andra konventioner och parter.
- UNEP:s Regionalhavsprogram för östra Afrika: Sidas stöd inriktas på att stärka programmets (inkl. den regionala Nairobi-konventionens) sekretariatsfunktion och på samordning med andra konventioner och parter, liksom på en översyn och uppdatering av Nairobi-konventionen.
- FAO:s Fiskerikommission för sydvästra Indiska Oceanen (SWIOFC): Sidas stöd inriktas i ett första skede på att etablera och bygga upp kommissionen i syfte att stärka det regionala samarbetet för hållbar förvaltning av gemensamma och delade fiskbestånd med utgångspunkt i FAO:s uppförandekod för ansvarsfullt fiske.
- FAO:s Fiskerikommitté för östra delen av centrala Atlanten (CECAF): Sidas stöd inriktas på arbetet att genomföra FAO:s uppförandekod för ansvarsfullt fiske, liksom på insatser för att stärka och utveckla samarbetet med befintliga underregionala fiskeriorganisationer.
- Det pågår även diskussioner om Sidastöd till det nya partnerskapet för Afrikas utveckling (NEPAD) genom den s.k. African Process for the Development and Protection of the Marine and Coastal Environment in Sub-Saharan Africa.

Partners i Latinamerika/Karibien

- UNEP:s Regionalhavsprogram för Karibien (CEP): Sidas stöd inriktas på att upprätta s.k. regionala aktivitetscentra på Kuba och Trinidad & Tobago för att genomföra protokollet om landbaserade föroreningskällor. Stöd ges också för att stärka samarbetet med regionala fiskeriorganisationer inom ramen för delprogrammet om skyddsvärda områden och arter, liksom till programmet om utbildning, fortbildning och information och opinionsbildning.
- UNEP:s Regionalhavsprogram för nordöstra Stilla Havet (NEP): Sidas stöd inriktas på studier och utredningar på strategiska områden i syfte att stärka det regionala och nationella samarbetet.
- Den centralamerikanska samarbetsorganisationen för fiske (OSPESCA) samt FAO:s Fiskerikommission för västra och centrala Atlanten (WECAFC): Sidas stöd inriktas på kapacitetsutveckling för tillämpningen av FAO:s uppförandekod för ansvarsfullt fiske och utveckling av samarbetet med regionalhavsprogrammet CEP.
- Globala partnerskapsinitiativet för skydd av den marina miljön (WW2BW): Sidas stöd inriktas på utveckling av partnerskap och nätverksbyggande mellan nationella, regionala och internationella aktörer och organisationer (privata, offentliga och enskilda). Syftet är att få till stånd en miljömässigt hållbar förvaltning av floder, hav och kustområden i Latinamerika /Karibien.
- Det pågår även diskussioner om Sidastöd till IOC:s kommission för Karibien (IOC CARIBE) samt till IMO-nätverket mellan sjöfartsmyndigheter i Latinamerika (IMO-ROCRAM), som också inkluderar Kuba, Mexico och Panama.

tioner och för att definiera och enas om vilka regionala prioriteringar som skall ingå i gemensamt överenskomna och utformade handlingsprogram.

Hittills har de regionala organen av olika skäl ofta inte kunnat leva upp till sina ambitiösa mål och mandat. Det handlar om politiska prioriteringar, men också om brist på pengar och personal. Insatserna från bl.a. Sverige kan därför fylla en viktig funktion genom att tillföra främst ekonomiskt men också tekniskt stöd för att hjälpa till med uppbyggnaden av effektivare regionala organisationer för miljö och fiske, liksom för frågor kopplade till sjöfarten. På så sätt kan man bygga en plattform för länderna att med egna resurser regionalt genomföra konventioner och handlingsprogram. Det är då också viktigt att ta reda på vad som behövs för att få till stånd en bättre och effektivare koppling mellan regionala organisationer för miljöfrågor respektive fiskefrågor.

Den ökande insikten om vad bättre regionalt samarbete kan hjälpa till att skapa har under senare år i många regioner redan lett till att samarbetet har vitaliserats. I flera fall har länderna i en region utarbetat helt nya avtal sig emellan eller gjort tilläggsavtal/protokoll till befintliga avtal. Det finns också en aktiv strävan att utveckla det regionala samarbetet, t.ex. genom ett närmare samarbete och/eller integrering mellan berörda regionala miljö- och fiskeriorganisationer.

Inom ramen för Sidas marina initiativ kommer satsningar således i ett första skede att göras för att förstärka kapacitet och kompetens i regionala organisationer i Latinamerika/Karibien, Sydostasien, västra och östra Afrika. Syftet är bl.a. att främja informationsutbyte och sammanställning och utvärdering av vetenskaplig information som grund för gemensamma beslut och åtgärder av länderna i respektive region. Det är också viktigt att bistå organisationerna så att planerade arbets- och förhandlingsmöten kan genomföras och därefter följas upp på ett överenskommet sätt. Då kan den viktiga samarbetsprocessen hållas aktiv och successivt utvecklas med målsättningen att skapa samarbetsformer och strukturer som håller och fungerar på lång sikt.

Sidas marina initiativ skall ses som en långsiktig satsning. Den första fasen omfattar fyraårsperioden 2003–2006. Erfarenheterna talar dock för att det tar lång tid, kanske upp till 20–25 år, att bygga upp rimligt effektivt fungerande och självbärande regionala organisationer, som har medlemsländernas politiska och ekonomiska förtroende och fulla stöd.

Nät på tork utanför en fiskares hus i ett kustfiskeläge i Belize.

Världshavet, med de viktiga kustzonerna, är vår största gemensamma globala producent av nyttigheter. I jordens smala kustområden bor nu närmare två tredjedelar av jordens befolkning. Ekosystemen i haven och kustområdena tillhör de mest produktiva i världen och ger en betydande del av jordens befolkning mat och försörjning. Det kustnära fisket står för nästan 75 procent av fiskfångsterna i världens hav och totalt sett ger de grunda kusthaven drygt 90 procent av världens fångster av fisk och skaldjur.

I dag förstörs många av de produktiva kustekosystemen i mycket snabb takt i många delar av världen. Trots omfattande satsningar under många år genom utvecklingssamarbetet kvarstår flertalet av miljö- och naturresursproblemen i kust- och havsområden i många regioner i syd. Syftet med Sidas marina initiativ är att med kraftfulla globala och regionala satsningar främja långsiktigt ekologiskt och ekonomiskt hållbar utveckling av hav och kustområden i världen.

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besöksadress: Sveavägen 20
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-698 56 15
www.sida.se, sida@sida.se